

DE BRUNSSUMMERHEIDE

door
JOS CREMERS 1913

De Brunssummerheide is een en al vredige kalmte, die je trekt en goed doet, hoe dikwijls je ook dit bekoorlijke plekje bezoekt.

Och, wat zou 'k lang en veel kunnen vertellen over de wondere afwisseling van haar terrein, over haar nooit gedroomde tinten en kleurschakeeringen! Men moet de flora der Brunssummerheide hebben gezien, om zich haar rijke verscheidenheid te kunnen voorstellen. Men moet hebben aanschouwd al de pracht van haar geurige gagel en gelen gaspeldoorn, van haar roze andromeda's en purperkleurige kraaiheide, van haar blauwe en witte vleugeltjesbloemen, — gele bremmen roode vogelpootjes en oranje-kleurig valkruid.

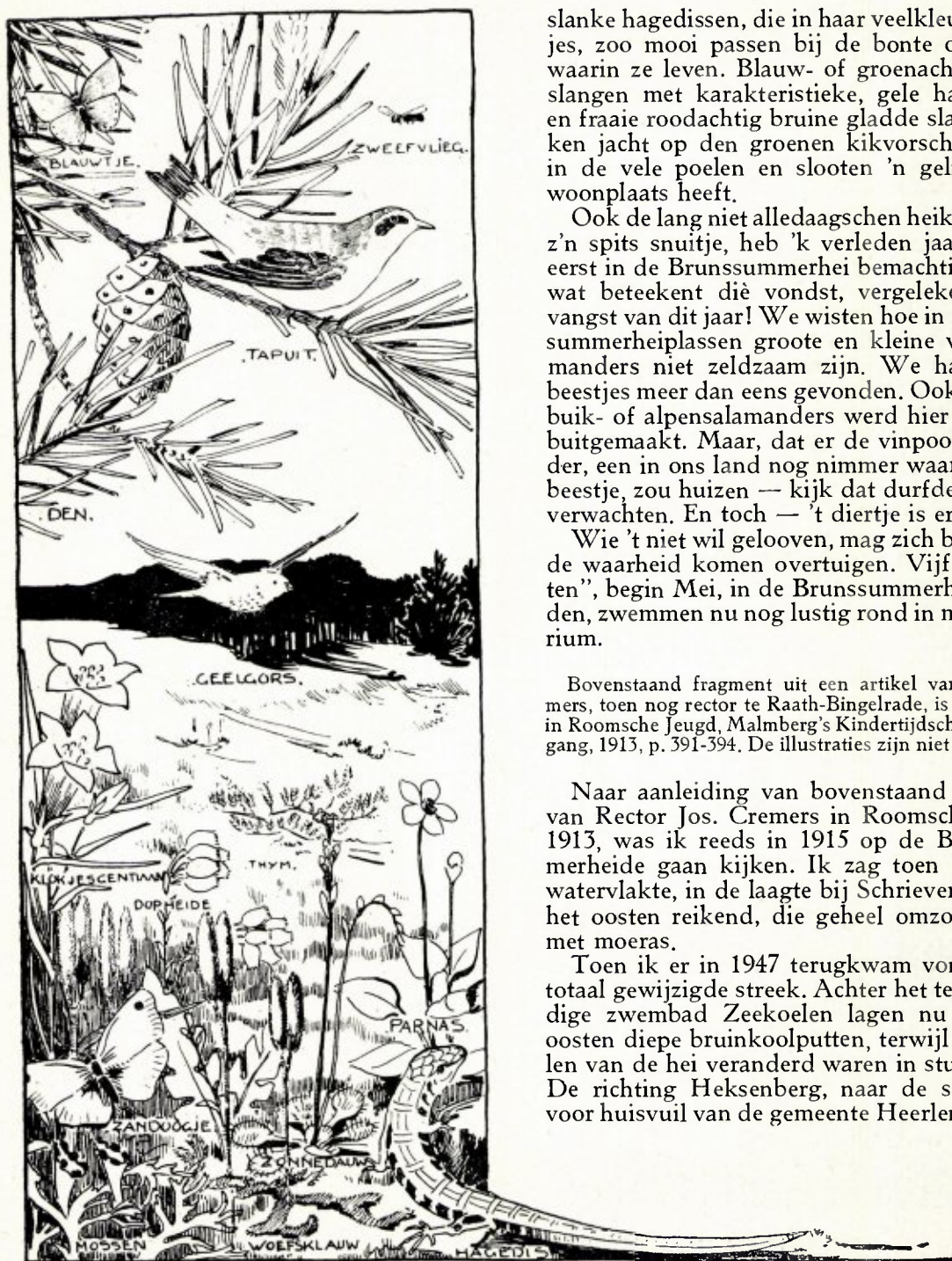
Hoe kan de altijd groene dopheide, met haar knikkende roodvioletten bloemtrossen daar prijken! Wat 'n geuren verspreidt er de sterkriekende thijm uit lichtpurperen bloemen! Blauwe klokjesgentianen en witte parnaskruiden bloeien er alom. En dan, wat 'n schat van veelkleurige mossen en immer groene wolfsklauwen! Wat 'n rozetten van insectenetende roode zonnedauw overal haast, waar of 't oog ook kijkt! Ja, de Brunssummerheide is mooi!

En, of ze rijk is aan dieren? Oh, zoo rijk! Ik zag er groote, grijze wulpen in wijde kringen om me heen vliegen, terwijl ze 'n langgerekt gefluit uitstieten. 'k Trof er meer dan eens fraai-bonte kieviten aan, die telken jare, in de na-

burige moerassen van Schinveld hun groene, zwartgeklepte eieren komen leggen. In de uiterste toppen der dennestruiken zitten schuwe roodborsttapuiten, van verre al kenbaar aan den breeden, witten halskraag en bruine voorzijde. Licht-bruine boompiepers met lange, witgeklepte wipstaarten zijn er natuurlijk niet zeldzaam, evenmin als kneutjes, leeuweriken, geelgorsen. In zigzagbogen ziet men er den tapuit vliegen, wanneer men hem opjaagt van de heideplagen, die hier en daar in hoopjes verspreid liggen. Doch welke vogels zie 'k er al niet, iederen keer als 'k de Brunssummerheide bezoek! Tè veel om op te noemen.

Trouwens, 'k kan er ook onmogelijk al m'n aandacht aan wijden. Die wordt daarvoor te zeer in beslag genomen door de velerlei insecten, welke 'k hier aantref. Slanke, langwerpige zandkevers met groote koppen en uitpuilende oogen zitten er gezellig bijeen op zonnige, zandige plaatsen. Nauwelijks ben 'k ze genaderd of ze spreiden hun fraai-groene en bronsbruine dekschilden, met de kenwerkende witte vlekjes geteekend uit, en vliegen op, om enkele passen verder weer neer te strijken. Krekels en sprinkhanen musiceeren er om 't hardst. 'k Ontmoette er tal van snuitkevers, vliegen, bijen en graafwespen. Allerlei spinnen loeren, van uit haar nesten in de struiken, op prooi. Blauwtjes en zandoogjes dartelen zorgeloos af en aan. Ja, eenmaal heb 'k in de Brunssummerheide zelfs den zeldzamen Weerschijnvlinder mogen zien.

En dan — wat 'n rijkdom aan kruipend gedierde huist er in de hei! Je hebt er aardige,

slanke hagedissen, die in haar veelkleurige pakjes, zoo mooi passen bij de bonte omgeving, waarin ze leven. Blauw- of groenachtige ringslangen met karakteristieke, gele halsbanden en fraaie roodachtig bruine gladde slangen maken jacht op den groenen kikvorsch, die hier in de vele poelen en slooten 'n geliefkoosde woonplaats heeft.

Ook de lang niet alledaagschen heikikker met z'n spits snuitje, heb 'k verleden jaar, voor 't eerst in de Brunssummerhei bemachtigd. Maar wat beteekent diè vondst, vergeleken bij de vangst van dit jaar! We wisten hoe in de Brunssummerheiplassen groote en kleine watersalamanders niet zeldzaam zijn. We hadden de beestjes meer dan eens gevonden. Ook de roodbuik- of alpensalamanders werd hier door ons buitgemaakt. Maar, dat er de vinpootsalamander, een in ons land nog nimmer waargenomen beestje, zou huizen — kijk dat durfden we niet verwachten. En toch — 't diertje is er.

Wie 't niet wil gelooven, mag zich bij mij van de waarheid komen overtuigen. Vijf „vinpooten”, begin Mei, in de Brunssummerhei gevonden, zwemmen nu nog lustig rond in mijn aquarium.

Bovenstaand fragment uit een artikel van Jos. Cremers, toen nog rector te Raath-Bingelrade, is verschenen in Roomsche Jeugd, Malmberg's Kindertijdschrift 3e jaargang, 1913, p. 391-394. De illustraties zijn niet gesigneerd.

Naar aanleiding van bovenstaand artikeltje van Rector Jos. Cremers in Roomsche Jeugd, 1913, was ik reeds in 1915 op de Brunssummerheide gaan kijken. Ik zag toen één grote watervlakte, in de laagte bij Schrievershei naar het oosten reikend, die geheel omzoomd was met moeras.

Toen ik er in 1947 terugkwam vond ik een totaal gewijzigde streek. Achter het tegenwoordige zwembad Zeekoelen lagen nu naar het oosten diepe bruinkoolputten, terwijl grote delen van de hei veranderd waren in stuifduinen. De richting Heksenberg, naar de stortplaats voor huisvuil van de gemeente Heerlen, gaf nog

wat venachtig gebied. Boven op het plateau naar de grens toe waren leemkuilen. Enkele kleinere gaten waren ontstaan doordat men steekproeven genomen had in de bovenste lagen.

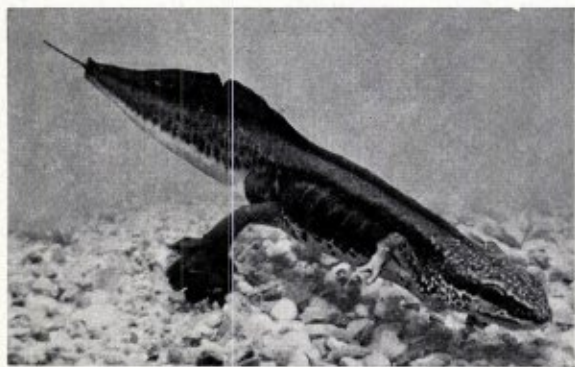
Er was er een die zo diep was en voldoende beschaduwde, om ook in droge zomers nog wel een vochtige bodemlaag te behouden. Deze plas lag vlak langs de weg, doch was zo dicht begroeid dat hij niet beter verborgen had kunnen zijn. Ik vond er de vinpootsalamander in en geleidelijk aan nog allerlei andere waterdieren: Libellen, Wantsen, Kokerjuffers, Mijten.

In 1965 is dit prachtige natuuraquarium volgestort ondanks pogingen mijnerzijds het voor de toekomst te bewaren.

Ook de bruinkoolputten zijn successievelijk verdwenen door opvulling met afval van de mijnen; de grote leemkuilen nabij de grens ondergingen hetzelfde lot. Het venachtige gebied in de richting van de Heksenberg wordt vervuild door resten olie en benzine van de vuilnishoop. Er rest nu nog een waterrijk gebied langs de Rode beek en de gemoderniseerde visgelegenheid het aloude „Koffieputje”.

Als gevolg van al deze radicale veranderingen is de gehele flora en fauna uit het afgegraven gebied verdwenen. Wat dit verlies aan soorten omvat zal kunnen blijken als men na gaat wat er vroeger in deze omgeving verzameld is. Hiervoor zouden ook mijn insectencollecties iets kunnen bijdragen. Zij bevinden zich in het Natuurhistorisch Museum te Maas-tricht.

Br. Arnoud

Vinpootsalamander

foto ter Horst.

ORCHIDEEËN

Orchideeën bezitten alle kenmerken van de eenzaadlobbige planten:

1. Zij hebben nooit een hoofdwortel. De wortels zijn vaak tot knollen opgezwollen of er is een wortelstok.

2. In de stengel liggen de vaatbundels verspreid.

3. De nerven in de bladeren lopen evenwijdig aan elkaar.

4. De bloem is viertallig en staat in de oksel van een schutblad (bractee)

Karakteristiek voor de familie is de bouw van de bloem, en wel in het bijzonder die van meeldraden en stamper:

Bij onze inlandse soorten is maar één meeldraad aanwezig. Deze is vergroeid met de stempel tot een zuiltje, een verschijnsel dat maar zelden voorkomt. Het vruchtbeginsel is onderstandig: men verwisselt het dan ook gemakkelijk met de bloemsteel. Een bijzonderheid is nog dat het meestal 180° gedraaid is. Het zaad van orchideeën is zeer licht, en wordt door de wind verspreid. De kiemplant moet dan ook door bodemschimmels aan voedsel worden geholpen wil er iets van terecht komen.

Er zijn twee kransen van drie bloemdekbladen. Een van hen, het onderste, is de lip. Deze onderscheidt zich door een aparte vorm en dikwijls ook door een aparte kleur. Hij wijst dan de weg naar de honing, die in een spoor aanwezig kan zijn, een hol buisje dat aan de lip bevestigd is. De vijf andere bloemdekbladen kunnen naar elkaar toegebogen zijn, zodat een soort kap ontstaat, waaronder de geslachtorganen veilig liggen geborgen.

In de provincie Limburg zijn alle wilde orchideeën beschermd. Men mag ze dus niet plukken of uitsteken, niet kopen of ten verkoop aanbieden.

